

Greinargerð með fjárhagsáætlun 2025 – 2028

**Sveitarstjórn Hrunamannahrepps
Seinni umræða 5. desember 2024**

Inngangur:

Fjárhagsáætlun fyrir árið 2025 og 3ja ára áætlun fyrir árin 2026-2028 var lögð fram til fyrri umræðu í sveitarstjórn Hrunamannahrepps þann 21. nóvember 2024 og er lögð fram til síðari umræðu þann 5. desember 2024.

Með áætluninni er lagður grunnur að fjárhagsramma sveitarfélagsins fyrir árið 2025 sem nefndum og stofnunum sveitarfélagsins er ætlað að vinna vinna eftir. Auk þess er unnin 3ja ára áætlun fyrir árin 2026-2028 eins og sveitarfélögum er lögum samkvæmt ætlað að gera.

Í Hrunamannahreppi er nú búið að úthluta lóðum í þéttbýlinu á Flúðum fyrir ríflega 80 íbúðir. Eru framkvæmdir hafnar við margar þeirra og aðrar eru í farvatninu. Ytri aðstæður hafa undanfarin misseri ekki verið sérlega hagfelldar húsbyggjendum. Verðbólgan er þrálát og stýrivextir Seðlabankans í hæstu hæðum. Undanfarið hefur þó verðbólgan gefið eftir og lækkunarferli stýrivaxta er hafið þannig að full ástæða er til bjartsýni hvað fjárhagslegt umhverfi varðar. En þó að ytri aðstæður hafi verið fáum hagfelldar að undanfögnu hafa einstaklingar og fyrirtæki trú á Hrunamannahreppi og öllum lóðum ávallt verið úthlutað sem auglýstar hafa verið.

Það er ánægjulegt að sjá að íbúum hefur einnig fjölgað á árinu 2024 en íbúar voru 955 þann 1. desember 2024. Þann 1. desember 2023 voru íbúar Hrunamannahrepps 898. Hafa því 57 nýir einstaklingar bæst í hóp Hrunamanna á árinu. Íbúafjölgun ársins nemur rétt um 6% miðað við tölur Þjóðskrár sem er langt yfir meðaltali mannfjöldaaukningar á landinu. Ekki er útlit fyrir annað en að sú þróun muni halda miðað við þann mikla fjölda íbúða sem hér eru í farvatninu og þann áhuga fjárfesta á svæðinu sem nú er staðreynd.

Helstu niðurstöður fjárhagsáætlunar 2025:

- Útsvarsprósenta óbreytt á milli ára eða 14,97%.
- Álagningarprósenta fasteignaskatts á A-flokk er lækkuð um 4,2% úr 0,47% í 0,45%.
Er þetta annað árið í röð sem álagningarprósenta A- hlutans er lækkuð.
- Almennar gjaldskrár fyrir árið 2025 munu hækka um 3,5% að jafnaði.
- Gjaldskrár veitufyrirtækja munu að meðaltali hækka um verðbólgu síðastliðins árs eða um 4,5-4,7%
- Rekstrarniðurstaða A- og B-hluta jákvæð um 141 m.kr..
- Rekstrarniðurstaða A-hluta jákvæð um 132 m.kr.
- Niðurstaða samstæðu A og B hluta án fjármagnsliða og afskrifta (EBIDTA) er jákvæð um 349,8 m.kr. eða 18,3% af tekjum sveitarfélagsins.
- Skuldahlutfall verður 105,8%.
- Skuldahlutfall nettó verður 87,1% í árslok 2024.
- Skuldaviðmið skv. reglugerð 502/2012 verður 84,3 %.
- Áætlað veltufé frá rekstri A- og B-hluta er áætlað 230 m.kr. sem er um 12% af heildartekjum.
- Áætlaðar fjárfestingar A og B hluta nettó nema 617,7 m.kr.

Forsendur fjárhagsáætlunar

Útsvar:

Gerð er tillaga um **óbreytta álagningarprósentu útsvars eða 14,97%** en samkvæmt lögum um tekjustofna sveitarfélaga má útsvarsprósenta vera 14,97% að hámarki. Varð breyting á þessu hámarki með samkomulagi samkomulagi Sambands íslenskra sveitarfélaga og ríkisins um sérstaka viðbótarfjármögnun á þjónustu við fatlað fólk. Tekjuskattur einstaklinga lækkar um sama hlutfall. Breytingin hefur því ekki áhrif á heildarstaðgreiðslu íbúa.

Fasteignagjöld:

Á árinu 2023 var lagt til að álagningarprósenta fasteignaskatts í A-flokki (íbúðarhús og sumarhús) **lækkaði úr 0,49% í 0,48%**. Var sú lækkun sett fram til að mæta hækkun á fasteignamati í sveitarfélaginu sem nam þá 13,2% á milli ára. Fasteignamat hækkar einnig á milli áranna 2024 og 2025 en fasteignamat sumarhúsa í Hrunamannahreppi hækkar til dæmis um 24,2% á milli ára og íbúðarhúsnæði í A-flokki um 14% að meðaltali. Atvinnueignir hækka um 7,2%. Er hér um verulegar hækkunarir að ræða og því er hér lagt til að álagningarprósenta fasteignaskatts í A-flokki lækki í 0,45% til að koma til móts við fasteignaeigendur í sveitarfélaginu.

Aðrar álagningarprósentur fasteignagjalda eru að óbreyttar. Stefnt er að því að álögð gjöld hækki ekki umfram hækkun neysluverðsvísitölu síðastliðinna 12 mánaða eða um 4,5% að jafnaði. Þó ber að geta þess að fasteignagjöld miðast við fasteignamat eigna í sveitarfélaginu en með nýrri aðferðafræði sem tekin var upp við fasteignamat fyrir nokkrum árum er ljóst að fasteignamat hækkar með mjög misjöfnum hætti innan sveitarfélaga sem og á milli þeirra og því er allur samanburður á hækkunum milli ára snúinn.

Árið 2025 verður tekin upp ný aðferðafræði við innheimtu sorphirðu og sorpeyðingargjalda en með innleiðingu laga um „Borgað þegar hent er“ aðferðafræðina er ljóst að gera þarf verulegar breytingar á innheimtu vegna úrgangsmála. Tekin verður upp gjaldtaka á gámasvæðinu á árinu 2025 en jafnframt verða innleidd „klippikort“ til fasteignaeigenda.

Fjöldi gjalddaga fasteignagjalda er 9.

Gjaldskrár:

Það er eftirtektarvert að gjaldskrár í Hrunamannahreppi eru víða með því lægsta sem gerist. Sem dæmi má nefna að gjaldskrá hitaveitu er með því allra lægsta sem gerist ef ekki sú lægsta á landinu. Gjöld fyrir leikskóla eru óvísu lægri og árskort í íþróttmannvirki eru á fáum stöðum ef nokkrum ódýrari en hér, heimsendur matur til eldri borgara sömuleiðis og áfram mætti telja. Er ljóst að sveitarstjórn hefur í gegnum tíðina viljað gera vel við íbúa og er það jákvætt. Þó verður ávallt að gæta þess að ganga ekki of langt í þessum efnum enda eru tekjustofnar sveitarfélaga á Íslandi bæði fáir og smáir og því mikilvægt að gætt sé að rekstrarhæfi sveitarfélaga um leið og íbúum eru búnir góð lífsskilyrði.

Á árinu 2025 er gert ráð fyrir að almennar gjaldskrár svo sem leikskóla, mötuneytis og íþróttamannvirkja hækki að jafnaði um 3,5% sem er hið svokallaða merki markaðarins sem aðilar á vinnumarkaði sömdu um í síðustu kjarasamningum. Gjaldskrár B-hluta fyrirtækja, hitaveitu, fráveitu, vatnsveitu og Hrunaljóss hækka um sem nemur hækkun neysluverðsvísitölu síðastliðna 12 mánuði eða um ~4,5-4,7%. Sveitarstjórn miðar hækkun þessara gjaldskráa við verðlagsþróun síðastliðins árs en ekki við verðbólguþá komandi árs.

Með þessu móti er sveitarstjórn að vinna með rauntölur sem hlýtur að vera eðlilegra en að hækka gjaldskrár á undan verðbólgunni en slíkt eykur verðbólguþrýsting.

Á árinu 2023 var börnum, frá fæðingu og að 18 ára aldri, búsettum í sveitarfélaginu veittur gjaldfrjáls aðgangur að sundlauginni, tækjasal (þau sem hafa aldur til) og íþróttahúsinu (opnir tímar).

Á árinu 2023 var gerð breyting á innheimtu leikskólagjalda en nú fá öll börn gjaldfrjálsar 6 klukkustundir á dag í leikskóla. Fyrir sjöundu og áttundu klukkustundina er greitt hóflegt gjald. Með þessu er komið til móts við þau sjónarmið sem komið hafa fram um breytt eðli leikskólastarfs og vonir eru bundnar við að dvalatími barna styttest eitthvað og að þar með skapist rými fyrir bæði undirbúning og styttingu vinnutíma leikskólustarfsmanna. Foreldrar og forráðamenn barna munu þó ekki þurfa að bera þennan aukakostnað að fullu þar sem í staðinn mun ekki þurfa að greiða fullt gald fyrir yngstu börnin eins og nú er. Er vonast til að samfélagið allt sýni þessu skilning og hafi hagsmuni barna og leikskólans að leiðarljósi.

Á árinu 2024 var, í tengslum við gerð kjarasamninga, samið um gjaldfrjálsar skólamáltíðir barna í grunnskóla. Ríkið greiðir aftur á móti fast gjald pr. máltíð sem framlag til sveitarfélaga á meðan að samkomulag um slíkt er í gildi.

Rekstur:

Áætlun varðandi rekstur einstakra stofnana er byggð á rauntölum ársins 2023 og áætlaðri útkomuspá ársins 2024. Laun miðast við núverandi starfsmannahóp að mestu. Gert er ráð fyrir 3,5% hækkun á launaliðum fjárhagsáætlunar sem er í samræmi við langtímakjarsamning sem gerður var á árinu 2024. Enn er ósamið við félaga í KÍ og sum félög BHM og ekki er gert ráð fyrir hækkunum aukalega vegna þessa. Dugi ekki sú áætlun sem hér er gerð fyrir væntum kjarasamningsbundnum launahækkunum á árinu verður þeim mætt með gerð viðauka sé þörf á því. Áætlun er gerð á einstaka rekstrarliði stofnana og er unnið út frá rauntölum og raunverulegri stöðu rekstrar og gert ráð fyrir hóflegri hækkun neysliverðsvisitölu víðast hvar eða um 4% sem er í samræmi við spár.

Forstöðumenn hafa heimild til að færa fjármuni á milli liða innan vöru- og þjónustukaupa enda sé slíkt gert af skynsemi og yfirsýn yfir stöðu viðkomandi stofnunar. Gert er ráð fyrir aðhaldi og skynsemi í rekstri stofnana eins og verið hefur undanfarin ár.

Mikilvægt er að allir geri sér grein fyrir því að fjárhagsáætlun ber að virða og ef að neyðst er til að víkja frá samþykktri fjárhagsáætlun ber að gera viðauka sem lagður verði fyrir sveitarstjórn til umfjöllunar.

Niðurstaða fjárhagsáætlunar

Helstu lykiltölur fjárhagsáætlunar Hrunamannahrepps árið 2025 eru eftirfarandi:

- Heildartekjur Hrunamannahrepps (aðalsjóðs, A- og B- hluta) nemi alls kr. 1.912 m.kr. fyrir árið 2025. Þar af eru skatttekjur áætlaðar 972,5m.kr.
- Framlög Jöfnunarsjóðs eru áætluð 415 m.kr.
- Aðrar tekjur A og B hluta eru áætlaðar 525 m.kr.
- Rekstrargjöld og reiknaðar afskriftir samstæðu nema um 1.913 m.kr..
- Niðurstaða samstæðu A og B hluta án fjármagnsliða og afskrifta (EBIDTA) er jákvæð um 350 milljónir sem er 18,3% af tekjum sveitarfélagsins.
- Fjármagnsliðir eru áætl.101 m.kr. Rekstrarniðurstaða Aog B hluta er því jákvæð um 141 mkr.

- Skuldaviðmið skv. reglugerð 502/2012 verður 84,3 %.

Í ljósi aðstæðna í samfélaginu hefur ríkisstjórnin samþykkt að ákvæði í lögum varðandi skuldahlutfall og jafnvægisreglu sé felld út allt til ársins 2025. En þrátt fyrir það gætir sveitarstjórn að því að skuldir sveitarfélagsins fari ekki yfir 150% af tekjum og er Hrunamannahreppur vel undir því viðmiði á árinu 2025.

Fjárfestingar:

Í fjárhagsáætlun ársins 2025 er gert ráð fyrir að nettó fjárfestingar verði í samstæðu A og B hluta 617 m.kr. Fjárfesting í A hluta muni nema 323 m.kr. nettó.

Eins og kemur fram í eftirfarandi töflu er langstærsta einstaka fjárfesting ársins 2024 kostnaður við innréttingu á Hrunamannavegi 3 en neðri hæðin og kjallari þess húss var keypt á árinu 2023. Á árinu 2024 var gengið frá samningu um leigu Heilbrigðisstofnunar Suðurlands á stærstum hluta neðri hæðar hússins og hefur innrétting húsnæðisins verið boðin út. Stefnt er að opnun Heilsugæslu Uppsveitanna í húsinu í ágúst 2025. Á árinu 2024 var innréttað húsnæði í íþróttahúsinu fyrir tækjasal og aðstöðu fyrir sjúkrapjálfa og mun sú aðstaða opna í lok árs 2024.

Gert er ráð fyrir breytingum á Félagsheimili Hrunamanna og að ráðhúsið flytji þar á efri hæð hússins og bókasafnið á þá neðri. Með þessu móti ætti að skapast skemmtilegt flæði á milli stofnana og enn betri nýting fasteigna sveitarfélagsins en nú er.

Með fjölgun íbúa skapast þörf á fleiri leikskólalássum og enn betri aðstöðu fyrir starfsmenn og gert er ráð fyrir framkvæmdum hvað það varðar á árinu.

Ráðast á í gerð nýrra götu, Röðulstanga í hverfinu Byggð á bríkum, en fyrirtækið Gröfutækni ehf var hlutskarpast í útboði um gerð götunnar á haustmánuðum 2024. Þar er gert ráð fyrir 26 íbúðum sem skiptast með eftirfarandi hætti:

3 raðhús með fjórum íbúðum	12
5 parhús	10
4 einbýlishús	4
Íbúðir samtals við Röðulstanga:	26

Verða lóðir við Röðulstanga auglýsta lausar til úthlutunar frekar fyrr en seinna á árinu 2025.

Umtalsverðir fjármunir eru einnig settir til endurbóta á gámasvæði sveitarfélagsins sem við endurbætur og frágang við eldri götur.

En lang stærsta einstaka framkvæmd ársins 2025 er lagning nýrrar vatnsveitu frá Blákvísl á Hrunamannafrétti og niður að Flúðum. Er sú framkvæmd ennþá á hönnunartígi en fjármunir eru settir til fyrsta áfanga á árinu 2025 enda brýnt að byggðunum sé tryggt nægjanlegt gott neysluvatn.

Aðrar fjárfestingar eru smærri í sniðum en miða allar að bættu umhverfi og betri þjónustu sveitarfélagsins.

Helstu fjárfestingar ársins 2025 sem og fjárfestingar 2026, 2027 og 2028 eru eftirfarandi:

Fjárfestingar Hrunamannahrepps A og B hluta				
Tillaga að	2025	2026	2027	2028
A-hluti				
Íþróttahús breytingar		5.000.000		
Félagsheimili breytingar	35.000.000	10.000.000	10.000.000	5.000.000
Lækjargarður / Ungmennafélagsgarður	1.500.000	5.000.000	4.000.000	3.000.000
Svinárnes - nýr skáli	20.000.000			
Sundlaug, hönnun og upphaf framkvæmn	5.000.000	15.000.000	150.000.000	250.000.000
Sundlaug, infra gufa	1.500.000			
Gámasvæði - fjárfesting	25.000.000	15.000.000	15.000.000	10.000.000
Leikskóli, viðbygging	100.000.000	15.000.000		
Flúðaskóli, lagfæring á WC	8.000.000	15.000.000	10.000.000	10.000.000
Flúðaskóli, leiksvæði	3.000.000	15.000.000	15.000.000	
Hrunamannavegur 3	140.000.000	5.000.000		
Ljónastígur - endurbætur	12.000.000			
Garðastígur, yfirborðsfrágangur	21.000.000			
Iðjulslóð, yfirborðsfrágangur	15.000.000			
Röðulstangi, gatnagerð	30.000.000	12.000.000		
Önnur gatnagerð		30.000.000	15.000.000	50.000.000
Eignasjóður brúttó framkvæmdir	417.000.000	112.000.000	204.000.000	278.000.000
Bíll í áhaldahúsið	-	6.000.000		
Gatnakerfi tekjur	- 94.000.000	- 30.000.000	- 30.000.000	- 30.000.000
Eignasjóður nettó framkvæmdir	323.000.000	82.000.000	174.000.000	248.000.000
A hluti:				
Fjárfesting	417.000.000	118.000.000	204.000.000	278.000.000
Gatnakerfi tekjur	- 94.000.000	- 30.000.000	- 30.000.000	- 30.000.000
A hluti samtals	323.000.000	88.000.000	174.000.000	248.000.000
Fráveitan				
Nettó fjárfesting	27.000.000	12.000.000	30.000.000	17.000.000
Tengigjöld	- 3.000.000	- 1.500.000	- 2.500.000	- 2.000.000
Fráveita samtals	24.000.000	10.500.000	27.500.000	15.000.000
Vatnsveita				
Nettó fjárfesting	260.200.000	250.000.000	30.000.000	30.000.000
Tengigjöld	- 3.000.000	- 35.000.000	- 3.000.000	- 3.000.000
Vatnsveita samtals	257.200.000	215.000.000	27.000.000	27.000.000
Hitaveita				
Nettó fjárfesting	16.000.000	10.000.000	10.000.000	10.000.000
Tengigjöld	- 4.000.000	- 1.500.000	- 1.500.000	- 1.500.000
Hitaveita samtals	12.000.000	8.500.000	8.500.000	8.500.000
Hrunaljós				
Nettó fjárfesting	2.000.000	3.000.000	3.000.000	3.000.000
Tengigjöld	- 500.000	- 1.000.000	- 1.000.000	- 1.000.000
Hrunaljós samtals	1.500.000	2.000.000	2.000.000	2.000.000
Samtals fjárfesting B-hluta:	294.700.000	236.000.000	65.000.000	52.500.000
Fjárfesting samstæðu:	617.700.000	324.000.000	239.000.000	300.500.000

Lántökur:

Gert er ráð fyrir að tekin verði ný langtímalán árið 2025 í A hluta nemi 209,5 m.kr. En samstæðu 409,5 m.kr.

Skuldahlutfall Hrunamannahrepps Aog B hluta nettó verður 84,3% árið 2025.

Þá hefur verið tekið tillit til ákvæða reglugerðar 502/2012 sem heimilar að dregið sé frá skuldum við útreikning skuldahlutfalls, lífeyrisskuldbindingar sem falla munu til eftir 15 ár og síðar sem og eftirstöðvar fyrirframgreiðslna vegna Varúðarsjóðs og Lífeyrisaukasjóðs vegna framlaga sveitarfélags í tengslum við uppgjör A deildar Brúar lífeyrissjóðs, sbr. bráðabirgðaákvæði við reglugerð nr. 1212/2015 um bókhald, fjárhagsáætlanir og ársreikninga sveitarfélaga.

Afborganir langtímalána samstæðunnar á árinu 2025 munu nema 112,9 m.kr.

Þriggja ára áætlun:

Á árunum 2026 – 2028 er gert ráð fyrir að fjárfestingar samstæðu Hrunamannahrepps muni samtals nema 863 m.kr.

Mikilvægt er að gera sér grein fyrir því að þriggja ára áætlun er hér sett fram miðað við þær forsendur sem í dag liggja fyrir og langtímaspár. Aftur á móti vitum við að ýmislegt getur gerst sem raskað getur þeim spá eins og staðan síðustu misserin hefur svo rækilega sannað. Hrun efnhagskerfisins, heimsfaraldur inflúensu, eldgos og náttúruhamfarir var ekki eitthvað sem við gátum átt von á, tilheyrandi efnhagslegur óstöðuleiki á heimsvísu sem enginn endir er á og ekki bætir stríð í Evrópu fyrirsjáanleika fjárhagsáætlunargerðar næstu missera.

Kjarasamningar á Íslandi hafa einnig verið með þeim hætti að erfitt ef ekki ómögulegt hefur reynst að áætla fyrir þeim hækkunum sem þar hafa orðið reyndin. Óskandi er að meira jafnvægi verði í fjárhagslegu umhverfi sveitarfélaga á næstu misserum.

Umræða um rýra og veika tekjustofna sveitarfélaga verður sífellt háværari um leið og kröfur til þessara sömu sveitarfélaga um bættu þjónustu, bæði frá íbúum og löggjafarvaldinu, eru endalaugar. Mikilvægt er að það náist sátt um tekjuskiptingu ríkis og sveitarfélaga þannig að sveitarfélög landsins verði sjálfbær til lengri tíma litið. Því miður er það ekki reyndin í dag, nema í undantekningartilfellum.

En í Hrunamannahreppi er bjart framundan. Leiðin liggur upp á við með uppbyggingu, fleiri íbúum og fjölbreyttari atvinnu. Við setjum markið hátt og viljum búa íbúum og fyrirtækjum framúrskarandi aðstæður með það að markmiði að íbúum fjölgi, atvinnutækifærum einnig og að þannig skapist enn betri grunnur að rekstri sveitarfélagsins.

Rétt er í lokin að minna á að þriggja ára áætlun er hér sett fram með þeim fyrirvara að hún getur og mun taka breytingum þegar kemur að gerð fjárhagsáætlunar viðkomandi árs þegar taka þarf tillit til aðstæðna eins og þær verða á þeim tíma.

Lokaorð:

Fjárhagsáætlunin var unnin í góðri samvinnu við forstöðumenn stofnana og nefndamenn og ber að þakka þá jákvæðni og samstarfsvilja sem sýndur var við gerð fjárhagsáætlunarinnar. Greinargerðin er birt með fyrirvara um villur sem í henni kunna að leynast.

Aldís Hafsteinsdóttir
Sveitarstjóri